

УДК 821.161.2
ББК 83.3 (4 Укр)-1

НАТАЛІЯ КОБРИНСЬКА В МЕМУАРИСТИЦІ ОЛЬГИ ДУЧИМІНСЬКОЇ

В. М. Пахомов

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу;
кафедра соціальних комунікацій та права;
76010, м. Івано-Франківськ, вул. Короля Данила, 13*

*У статті на основі спогадів письменниці Ольги Дучимінської опри-
явлюється образ письменниці і феміністки Наталії Кобринської.*

Ключові слова: *Наталія Кобринська, життя і феміністична дія-
льність, Ольга Дучимінська, спогади.*

У 2015 році мистецький світ відзначив 160-річчя від дня народжен-
ня відомої української письменниці і феміністки Наталії Іванівни Коб-
ринської (08.06.1855) і 95-й раз поминув її відхід у вічність (22.01.1920).

Про Наталію Кобринську написано немало, однак найбільш повно і
всебічно її представила громадськості у спогадах її молодша приятелька
письменниця Ольга Василівна Дучимінська (08.06.1883–24.09.1988).

Цікаво, що письменниці – Наталія Іванівна Кобринська й Ольга Ва-
силівна Дучимінська народились в один день – 8 червня, хоч з різницею
у 28 років. Від часу особистого знайомства у 1906 році і аж до смерті
Н. Кобринської вони були щирими друзями.

Своїй старшій приятельці О. Дучимінська присвятила новелу
“Сніг” [9], інша назва “Падає сніг” [8], статті “Наталія Кобринська” [6],
“Наталія з Озаркевичів Кобринська” [5], “Мої спомини про Наталію Ко-
бринську” [4], “Борець за долю жінок” [1], видала окремою книжкою
нарис “Наталія Кобринська як феміністка” [7], згадує про неї в автобіо-
графічній повісті “Весняні дні” [3], у нотатках “Великодні спомини” [2].

З публікацій О. Дучимінської постає цілісний, найбільш повний на
нині портрет Н. Кобринської, він не типовий, не подібний на інші образи
визначних людей. О. Дучимінська зуміла створити неповторний, живий
портрет феміністки, письменниці, але насамперед людини, жінки з її пе-
реживаннями, болями, емоціями і слабостями.

О. Дучимінська зацікавилася Н. Кобринською уже у перший рік
своєї вчительської діяльності (1902-1903), про що пише у повісті “Вес-
няні дні”: “Я слідувала за життям села, життям сільської жінки. Я була
феміністка, така без кличів, без підготовки. Щойно почала запізнаватися
з творами Кобринської – це робило своє” [3, с. 163, 174]. А познайоми-
лись вони, вважаємо, у 1906 році, про що може свідчити спогад О. Ду-
чимінської: “Я пізнала Кобринську в найтяжчих хвилинах її життя. По

своїй невдачі у Львові (з виданням жіночого часопису. – В. П.). Вона вернула у тиху закутину свого домика в Болехові, дуже пририта, огірчена й пригноблена. [...] Як тільки я приїхала в околиці Болехова, то зараз пішла до Неї” [4, с. 4]. [О. Дучимінська почала працювати в околицях Болехова – в с. Тяпче – з осені 1906 р. – В. П.]. Звернімо увагу: усі форми займенника “вона”, якщо вони стосуються Н. Кобринської, О. Дучимінська пише з великої букви. Так вона писала ще займенники, які стосувалися Бога, Ісуса Христа, Матері Божої.

І от О. Дучимінська у Н. Кобринської, про яку ті, хто її добре не знав, казали: “Непривітна”. До Ольги “вийшла висока, елегантно одягнена жінка” і зробила на неї “враження постаті з старого образу” [4, с. 4]. Перша зустріч з Н. Кобринською вплинула на її молодшу приятельку: “Знайомство з цією великою Жінкою мене так схвилювало, що я всю ніч не спала. Не мала поняття, що може бути така велич духова в жінки. Взагалі перший раз у життю стрінула таку висококультурну жінку. Своєю величчю вона мене зовсім прибила... [...] Вона ніби кинула на мене якісь вроки. Я числила дні, години, коли зможу зайти до Неї. Усе інше зійшло на другий план у мене” [4, с. 4].

Вони стали добрими приятельками, дуже часто бували одна в одній, а в роки Першої світової війни О. Дучимінська разом з чоловіком і малою донькою проживали в домі Н. Кобринської [2].

О. Дучимінська, як правило, писала про тих, кого дуже добре знала. Публікації про Н. Кобринську не були винятком. “Усе, що списала я в цій книжечці, – це знаю я з уст самої Кобринської” [7, с. 4], – так розпочинає О. Дучимінська свій великий нарис “Наталія Кобринська як феміністка”, де простежує шлях зростання звичайної, хоч і неординарної дівчини Наталії Озаркевич до відомої письменниці і феміністки Наталії Кобринської. З публікації перед читачем постає Наталія – дочка отця Івана Озаркевича і Теофілії Окуневської з Белелуї біля Снятина, дім яких називали почесно – українські Атени; дівчина, яка виділяється вродою, відзначається грою на фортепіано, духовною небуденністю, новим способом мислення, новим світоглядом.

Під впливом батька і братів вона багато читала, зокрема “книжки научного змісту як Бокля, Маркса, Ласалья та Драгоманова. Через читання такої новішої літератури в її душі настає переворот. Вона з жахом помічає, що багато правд, у які вона вірила, захитуються. Родяться натомість нові, яким годі було заперечити” [7, с. 11]. Наталія гаряче дискутує з братом та його товаришами, чим викликає у них велике здивування за глибокі і свіжі роздуми. І насамперед її цікавить жіноче питання. Вона має на все свої погляди. Вона ще і ще перестудійовує Бюхнера, Ренана, Гекля, Дарвіна, Лілі Браун, Бебеля, Мілля. “Її так захопили загальні культурні проблеми і жіноче питання, що національним питанням вона зовсім на турбувалася. Здавалося їй, що це приходить само собою. Був це вплив авторів європейської міри філософів, які у своїх творах мають

на думці усе людство. А у цей час була вона гарячою прихильницею соціалізму.

Щойно Франко – цей самий, який поборював у нас вузький націоналізм, – завів Кобринську на національні інтереси. У своїх оповіданнях він звертає увагу не тільки на працюючу масу, але і на народність, як на зовсім відрубну етнографічну групу. І вона прийшла до переконання, що лиш на національних підставах може піднятися маса до загальної культури і цивілізації. Драгоманов звернув увагу, що у нас справа соціалізму мусить іти поруч із справою національного відродження” [7, с. 14], – стверджує О. Дучимінська.

Сама ж Н. Кобринська в “Автобіографії” так висвітлює своє національне самоусвідомлення під впливом М. Драгоманова: “Тут доперва стало мене застановляти [заставило задуматися. – В. П.], для чого Драгоманов, чоловік європейської ученості, посідаючи найбільше розповсюджений слов’янський язик, російський, пише по-руськи, а властиво українськи і стала пізнавати, що лиш на національних підставах може піднятися маса до загальної культури і цивілізації...” [10, с. 320].

Доля дає Наталії чоловіка – прекрасного товариша, отця Теофіля Кобринського, який був співаком, піаністом, композитором, а насамперед – приятелем, порадником, опорою. Він підтримував погляди передових чи неординарних людей того часу, засвоєні Наталею. Однак він раптово помирає у 1882 р. Зі смертю чоловіка Н. Кобринська втратила дорогого приятеля і повірника дум своїх. Від духовної смерті її врятовує мета її життя, до якої вони разом з чоловіком мостили стежку – “стати Апостолкою поневолених, пробивати нові шляхи, давати нові цілі і вартості жіночої душі” [7, с. 15]. Аби забувати про втрату чоловіка з своїм батьком-послом виїжджає до Відня. Н. Кобринська залишилася вірною своєму чоловікові до самої смерті, хоча вдовою стала у молодому віці і не мала дітей. Чоловіка згадувала до своїх останніх днів з великою любов’ю і пошаною.

Н. Кобринська була високоосвіченою людиною, знала українську, російську, польську, німецьку та французьку мови, яких навчив її батько, до якого завжди ставилась як до людини непересічної, навіть створила собі культ свого батька.

Н. Кобринська взяла на себе місію “першої Апостолки і Піонерки жіночого руху в Галичині” [7, с. 3], “була одинокою жінкою з повним хистом Аріадни. У праці і витривалості ніхто не дорівнював їй” [7, с. 4], вона поклала “підвалину під організацію жіночу” [7, с. 5], прагла “здобути жінці освітні, економічні і політичні права. Це велике, гаряче бажання поневолених збудило у ній письменницю і суспільницю” [7, с. 18]. До феміністичної діяльності з 1883 р. долучається і літературна.

Однак далеко не всі розуміють її гуманістичні прагнення: і не лише чоловіки, але і жінки, за права яких вона бореться. Боротьба не легка, не лише з окремими противниками, іноді з цілими партіями. І вона вихо-

дить переможцем. З її ініціативи в Станіславі засновується “Товариство руських женщин” (1884), з її участю вийшли жіночі альманахи “Перший вінок” (1887) і “Наша доля” (1893, 1896). Вона пише оповідання, критичні статті та розвідки про жіночу емансипацію. У 1891 р. скликає жіноче віче в Стрию, де йшлося про право вступу жінок в університет, про заснування жіночої гімназії, про створення захоронок (дитячих садків. – В. П.) і спільних кухонь. Після нелегкої боротьби “Повставали гімназії, був вільний вступ на університет, широкі маси жіноцтва цікавилися вже суспільним життям” [7, с. 26]. Увесь цей час Н. Кобринська живе у Болехові, де її батько був парохом, а мати важко хворіла. Коли померли родичі, Наталія виїжджає до Львова, де хотіла себе присвятити виданню жіночого часопису. Однак не знаходить розуміння і підтримки з боку самих жінок. “Це була велика трагедія для Неї. Колись, напровесні життя, доля нанесла їй тяжкий удар [помер чоловік. – В. П.], тепер під осінь, удруге. Та тоді знайшла дорогу у нове життя... Тепер вже було під вечір...” [7, с. 28]. Вона повертається у Болехів. Десь саме у цей період О. Дучимінська знайомиться з Н. Кобринською, у час її важких споминів про пережите, бо час надій і переживань були вже позаду. “Спомини її на загал не були веселі, так як не веселе було її життя, відколи віддалася суспільній праці” [7, с. 4]. Тепер вона жила теплими споминами про чоловіка і про батька. “Інші спомини переважно були з її змагань та переживань при феміністській праці. Ніколи вони не були гарні, ні спокійні. Усе була огірчена та зіртована. Найгірше відчувала свою останню невдачу у Львові. Мала великий жаль до тодішніх жінок і коли говорила про це, корчилася просто з болю. Говорила схвильовано:

– Я їм хотіла себе цілу віддати – не хотіли! Так, я знаю! По моїй смерті будуть вони робити мені паради, ювілеї, свята. Але скажіть їм! Скажіть, що я цього не хочу, не потрібно від них нічого по смерті. [...]

Мене не буде, а ви їм скажіть усе... Не хочу ... нічого не хочу від них!

Все казала, що біль цей хіба скінчиться смертю. Тому на хресті казала собі написати: “Мене вже більше не болить”. Ось розв’язка таємничого напису” [4, с. 5].

У 1911 р. О. Дучимінська під псевдонімом Ірма Остапівна опублікувала невеличку поетичну збірку “Китиця не забудьків” [12], яку схвально зустріли Ольга Кобилянська, Христя Алчевська, Ганна Барвінок, Іван Нечуй-Левицький і Наталія Кобринська, яка, зокрема, писала: “Листаючи картки маленької книжки “Китиця незабудьків”, видається нам, що авторка іде берегом маленької струї ручаю і зриває там не там ніжною рукою голубі квіти незабудьків. Не в однім краю зірвані ті квіти... От і китиця зірваних Ірмою незабудьків, маленька скромненька в’язанка, кожний квіточок якої виглядає у далекий широкий простір, переймає легким дрошем зворушення...” [11, с. 8].

У 1912 р. горда душа Н. Кобринської ще раз піднесе голову. Вона починає видавати в Коломиї за участю Костянтини Малицької та Ольги Дучимінської “Жіночу бібліотеку”, у якій були опубліковані переклади з творів чеської письменниці Кароліни Светлої “З наших боїв і змагань” [переклад О. Дучимінської. – В. П.], бельгійського письменника Моріса Метерлінка “Синьобородий і Аріадна” та інші.

О. Дучимінська залишила цікаві спогади про погляди Н. Кобринської на материнство: “Вона [Н. Кобринська. – В. П.], спроквола взяла мою руку, стиснула і сказала в задумі: “Але я одного не мала, що ви, як бачу, маєте...Одної розкоші я не зазнала в життю: материнства. І тепер на старі роки, я відчуваю цю тугу по дитині. [...]”

Вона була переконана, що кожна здорова жінка повинна мати діти” [4, с. 6].

Н. Кобринська довіряла О. Дучимінській найсокровенніше, всі свої найінтимніші переживання: “Я нікому цього не кажу, але... я свідомо не хотіла бути мамою! Дитина була б мені перешкоджувала в праці, у виконанні планів великої цілі мого життя! Я боялася... не хотіла її... Але тепер покую за це. У мене велика туга материнства... Я дивлюся на вас...Скільки щастя може дати материнство! Але себе – я мусіла посвятити ради загального добра! Для переведення своєї ідеї в життя – я виріклася того щастя, що дає материнство! [...]. Ця туга за материнством не минала її до смерті” [4, с. 6]. О. Дучимінську жахом вразила ця велич духу, ця безмежна любов до ідеї, ця сила забути саму себе і своє “я”, піти на всі жертви заради ідеї.

Мужня і сильна Н. Кобринська водночас була звичайною людиною, жінкою, яка не любила і боялася старості, боялася бути немічною, бо без праці не уявляла себе. Вона не любила сивого волосся, яке нагадувала їй мертвечину. Вона любила життя, рух.

А разом обидві письменниці, незважаючи на різницю у віці, любили громадську діяльність, були прекрасними господинями, кулінарами, обожнювали мандрувати, відвідувати вистави і навіть забави, любили танцювати, цілими вечорами читати і цілими ночами дискутувати, могли годинами мовчати, слухати співи солов’їв і срібні голоси, що котилися по холодних росах підгірської ночі, довго захоплено дивитися на цвітіння садів або на вогонь у печі, який творив гарячу вогняну казку.

Вони обидві дуже любили зиму. Коли падав густий лапатий сніг, а вулиці були безлюдні, вони обидві йшли, здавалось, у вічну мандрівку, яку відбували мовчки. А часом Н. Кобринська пряла повісмо своїх майбутніх творів. Саме ці мандрівки, мабуть, навіяли пізніше О. Дучимінській думку написати новелу “Сніг” з посвятою “Пам’яті Приятельки духа мого і моєї духовної Неньки Наталії Кобринської в річницю смерті Її” [9, с. 34].

У своїх працях О. Дучимінська лише побіжно торкається літературної творчості своєї старшої колеги, яка літературу взагалі вважала ідеа-

льною історією всієї суспільності, а белетристику – історією жінки. О. Дучимінська називає Н. Кобринську першою галицькою письменницею, досить плідною, всі твори якої несли феміністичні ідеї, і яка мала поважне визнання І. Франка, М. Павлика, М. Драгоманова, М. Грушевського, С. Єфремова. Наприклад, І. Франко після прочитання першого твору Н. Кобринської “Задля кусника хліба” писав до неї: “Чи знаєте Ви, що Ви написали таку штуку, котрій рівної вся наша література галицька досі не видала”.

О. Дучимінська називає свою духовну Неньку першою Апостолкою і Піонеркою жіночого руху в Галичині, Борцем і Каменярем, Апостолкою поневолених, непохитною Жанною Д’Арк, яка нічого не боялася у досягненні цілі – вивести своїх сестер з неволі, але найчастіше українською Аріадною з покликанням місії Мойсея. Водночас показує Н. Кобринську як звичайну жінку.

Вони дружили до самої смерті Н. Кобринської: “І так ми переживали у цій дружбі всі свої веселі й сумні хвили – аж доки Вона не відійшла, де я вже їй не могла товаришувати” [4, с. 5], – з болем згадувала “одна з наймолодших подруг Кобринської” [13, с. 4].

Крім публікацій, О. Дучимінська робила багато й іншого для увіковічення пам’яті своєї видатної старшої приятельки. Кожного року у дні народження і смерті Н. Кобринської О. Дучимінська влаштовувала дні, вечори, лекції, бесіди-спомини. Свідчень про це є чимало. Наприклад: “6 квітня 1930 року Олена Кисілевська і Ольга Дучимінська, як подруга і популяризатора діянь “першої Апостолки жіночого руху”, виступали на Святі пам’яті в Болехові. Такі ювілеї, незважаючи на перепони польської адміністрації відбувалися мало не щороку” [13, с. 4].

О. Дучимінська активно прилучалася до створення музею Н. Кобринської. Як згадував Р. Скворій, вона “не тільки прислала свої розповіді та організувала спогади про неї [Н. Кобринську. – В. П.] інших людей зі Львова чи Тернополя, а й скоро привезла із собою надзвичайно цінні матеріали, серед яких був альманах “Перший вінок” зі штампом бібліотеки М. Возняка та його ж праця “Як дійшло до видання жіночого альманаха”, твори Д. Лук’яновича (“Два документи...” і “Трагедія Кобринської”), свої власні публікації, спогади і вірші Уляни Кравченко, К. Попович, М. Матііва-Мельника, О. Кисілевської, інших людей. Привезла до десятка світлин. Це були унікальні речі, що стали основою спочатку літературно-меморіального кутка (1959 р.), потім кімнати-музею Кобринської (1964 р.) ...” [13, с. 4].

О. Дучимінська все своє життя не лише сповідувала, проповідувала, але й наполегливо втілювала в життя феміністичні ідеї Н. Кобринської.

Література

1. Дучимінська О. Борець за долю жінок [Н. Кобринська] / О. Дучимінська // Наше слово (Варшава). – 1970. – 1 лют. – С. 4.

2. Дучимінська О. Великодні спомини / О. Дучимінська // Новий час. – 1993. – 17 квіт.
3. Дучимінська О. Весняні дні / О. Дучимінська // Сумний Христос. – Львів: Каменяр, 1992. – С. 152-218.
4. Дучимінська О. Мої спомини про Наталію Кобринську / О. Дучимінська // Жіноча доля. – 1934. – Ч. 12-13. – С. 3-7.
5. Дучимінська О. Наталія з Озаркевичів Кобринська / О. Дучимінська // Жіноча доля. – 1934. – Ч. 12-13. – С. 3.
6. Дучимінська О. Наталія Кобринська / О. Дучимінська // Новий час. – 1934. – Ч. 125. – С. 6.
7. Дучимінська О. Наталія Кобринська як феміністка / О. Дучимінська. – Коломия, 1934.
8. Дучимінська О. Падає сніг / О. Дучимінська // Наш світ. – Варшава–Львів–Луцьк, 1925. – Ч. 1. – С. 12-13.
9. Дучимінська О. Сніг / О. Дучимінська // Для неї все!: Альманах “Жіночої долі” з додатком календаря на рік 1930. – Коломия, 1929. – С. 34-35.
10. Кобринська Н. Вибрані твори / Н. І. Кобринська. – К.: Дніпро, 1980. – 446 с.
11. Кобринська Н. З Озаркевичів [Рец.] / Н. І. Кобринська // Неділя. – 1911. – № 22. – С. 8. – Рец. на кн.: Остапівна Ірма. Кितिця незабудьків: [Поезії]. – Чернівці: Сніг, 1911. – 23 с.
12. Остапівна Ірма. Дучимінська О. Кितिця незабудьків / Ірма Остапів. – Чернівці: Січ, 1911.
13. 911.
14. Скворій Р. Її вже серце не болить? (Спогад-есеї про вшанування пам’яті видатної Громадянки) / Р. Скворій // Новий час. – 1994. – 2 лип.
Стаття надійшла до редакційної колегії 20.09.2015.
Рекомендовано до друку докт. філол. наук, проф. Дербеньовою Л. В.
докт. філософ. наук, проф. Джурою О. Д.

**NATALIA KOBRYNSKA
IN OLHA DUCHYMINSKA’S MEMOIRS**

V. M. Pakhomov

*Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas;
Department of Social Communications and Law;
76010, Ivano-Frankivsk, Korol Danylo Str., 13*

The image of writer and feminist Nataliia Kobrynska based on the memories of writer Olha Duchyminska is described in the article.

Key words: *Nataliia Kobrynska, life and feminist activities, Olha Duchyminska, memoirs.*